

GĖLĖS SAMPRATA AIŠKINAMUOSIUOSE ŽODYNUOSE

Santrauka

Straipsnyje nagrinėjami daiktavardžio *gėlė* reikšmės ir reikšmių apibrėžtys, teikiamos lietuvių, latvių, rusų ir anglų kalbų aiškinamuosiuose žodynuose. Šio tyrimo tikslas – nustatyti, kiek gali būti *gėlės* reikšmių ir palyginti *gėlės* reikšmių apibrėžimo ypatumus lietuvių, latvių, rusų ir anglų kalbų aiškinamuosiuose žodynuose.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad lietuvių kalbos žodynai teikia tik vieną žodžio *gėlė* reikšmę. Latvių, rusų ir anglų kalbų žodynuose skiriama daugiau žodžio *gėlė* reikšmių.

Beveik visuose nagrinėtuose žodynuose paprastai derinamos tradicinės ir kognityvinės *gėlės* reikšmių apibrėžtys. Iš kognityvinių požymių dažniausiai minimi šie: *gėlės* ryškumas (pvz., ‘dažnai ryškios spalvos’), kvapas (pvz., ‘dažnai malonaus kvapo’) ir paskirtis (pvz., ‘augalas, auginamas dėl (gražių) žiedų’, ‘naudojamas kaip dovana’).

Išanalizavus *gėlės* reikšmių apibrėžtis lietuvių, latvių, rusų ir anglų kalbų žodynuose, tenka konstatuoti, kad lietuvių kalbos žodynuose turėtų būti skiriama daugiau šio žodžio reikšmių. Net pastarųjų žodynų iliustraciniai pavyzdžiai rodo, kad yra dvi žodžio *gėlė* reikšmės – ‘gėlė kaip augalas’ ir ‘nuskinta gėlė’. Tikėtina, kad lietuvių kalboje yra ir trečioji žodžio *gėlė* reikšmė – ‘gėlė kaip žiedas’. Tačiau šią prielaidą reikia patikrinti remiantis tekstynų ir apklausų duomenimis. Lietuvių kalbos aiškinamuosiuose žodynuose žodžio *gėlė* reikšmės turėtų būti apibrėžtos išsamiau, labiau remiantis kognityvine reikšmės apibrėžimo strategija – pabrėžiant *gėlės* spalvinį išskirtinumą, kvapą, nurodant paskirtį, gal net egzistavimo laiką ir pan. Į šiuos dalykus vertėtų atsižvelgti rašant leksikografinį *gėlės* straipsnį *Bendrinės lietuvių kalbos žodynui*.

ESMINIAI ŽODŽIAI: žodynas, reikšmė, reikšmės atspalvis, apibrėžtis, gėlė.

ANŽELIKA GAIDIENĖ
DANUTĖ LIUTKEVIČIENĖ
Lietuvių kalbos institutas
Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
anzelika.gaidiene@lki.lt
danute.liutkeviciene@lki.lt